

Anna Przybylska

WŁOŚNICA W 2002 ROKU*

*Słowa kluczowe: włośnica u ludzi, epidemiologia, Polska, 2002 rok**Key words: human trichinellosis, epidemiology, Poland, 2002*

W 2002 roku zarejestrowano w Polsce 42 przypadki włośnicy u ludzi (zapadalność na 100 000 ludności – 0,11), a więc o 10 przypadków mniej, niż w 2001 roku i o 6 przypadków więcej, niż w 2000 roku. W 1999 roku zanotowano 263 przypadki, a w 1998 roku – 33. Podobnie, jak w 2001 roku, w 2002 roku odnotowano wystąpienie włośnicy w 6 województwach, przy czym najwięcej w woj. podlaskim (15 przypadków; zapadalność 1,24), a następnie w woj. wielkopolskim (14 przypadków; zapadalność 0,42). Nie notowano zgonów z powodu włośnicy (tab. I).

Wystąpiło 6 ognisk włośnicy: czternastoosobowe, dziewięcioosobowe, siedmioosobowe, trzynosobowe i dwa dwuosobowe. Pięć zachorowań odnotowano jako sporadyczne. Ognisko czternastoosobowe (w woj. wielkopolskim) związane było ze spożyciem gulaszu z mięsa dzika oraz dwóch gatunków kiełbasy i farszu kiełbasianego (sporządzonych z mięsa dzika i półtuszy świni). Wyroby te wyprodukowano w prywatnym gospodarstwie i rozprowadzono na terenie trzech miejscowości. Mięso wieprzowe nie było zarażone larwami wło-

Tabela I. Włośnica u ludzi w Polsce w 2002 roku. Rejestracja według województw i kwartałów roku; zapadalność na 100 000 ludności

Table I. Human trichinellosis in Poland in 2002. Registration of cases by voivodeship and quarter of the year; incidence per 100 000 population

Lp.	Województwo	Liczba zachorowań w kwartale				Ogółem – 2002 rok	Zapadalność
		I	II	III	IV		
2.	Kujawsko-pomorskie	–	–	1	–	1	0,05
5.	Łódzkie	2	–	–	–	2	0,08
10.	Podlaskie	–	–	–	15	15	1,24
11.	Pomorskie	9	–	–	–	9	0,41
14.	Warmińsko-mazurskie	–	–	–	1	1	0,07
15.	Wielkopolskie	–	–	14	–	14	0,42
	Ogółem	11	–	15	16	42	0,11

* Źródła danych i informacji: ankiety osobowe nadesłane do PZH z terenu kraju oraz biuletyn roczny (Czarkowski MP i in. Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce – 2002 rok. PZH i GIS, Warszawa, 2003: 120).

śni. W próbach mięsa z dzika i wędlinach stwierdzono obecność larw włośni, występujących w bardzo dużej liczbie. Próby badano metodą wytrawiania już w trakcie dochodzenia w ognisku. Bezpośrednio po zabiciu zwierząt miało być badane zarówno mięso wieprzowe, jak i mięso z dzika (uzyskany wynik badania – ujemny), brak jednak odpisu wyniku oraz informacji na temat metody, daty i miejsca wykonania badania.

Ognisko dziewięcioosobowe wystąpiło w woj. pomorskim po spożyciu (na surowo oraz po usmażeniu) mielonego mięsa z dzika upolowanego w okolicy oraz szynki z tej samej półtuszy dzika. Wyroby przygotowano w domu jednego z chorych. W trakcie dochodzenia w ognisku przeprowadzono badanie zarówno surowego mięsa, jak i peklowanej szynki z dzika. W próbach badanych metodą wytrawiania stwierdzono liczne larwy *Trichinella spiralis*. Dzik miał być również badany bezpośrednio po zabiciu, z ujemnym wynikiem, ale brak zarówno informacji na temat miejsca, daty i metody badania, jak i odpisu wyniku tego badania.

W województwie podlaskim odnotowano trzy ogniska, których wystąpienie ustalono na podstawie danych zawartych w ankietach osobowych (ten sam nośnik, miejsca zakupu zaopatrujące się w tych samych hurtowniach, zbieżność zachorowań w czasie, oraz zasięg ogniska w terenie).

- W ognisku siedmioosobowym chorzy spożywali mięso wieprzowe oraz wędliny z mięsa wieprzowego, pochodzące z dwóch hurtowni. Nie badano zarówno mięsa wieprzowego, jak i wędlin. Dochodzenia w ognisku i opracowania na formularzach zbiorczych nie przeprowadzono. W wywiadach epidemiologicznych, zawartych w ankietach osobowych, brak informacji na temat miejsca hodowli lub zakupu świń, z których pochodziło mięso (mielone, mrożone w kostkach oraz schab) i powyższe wyroby. Brak również informacji na temat badania poubojowego tych świń w kierunku włośnicy. Według danych zawartych w ankietach osobowych, krąg osób, które spożywały podejrzaną żywność, zakupioną w lokalnym sklepie (w pobliskich miejscowościach dokonywano również zakupu), był prawdopodobnie znacznie szerszy, niż ustaliła to służba sanitarno-epidemiologiczna (17 osób). Poza ww. wyrobami, trzy osoby w ognisku spożywały także kielbasę z dzika („od kolegi”). W tym kierunku nie przeprowadzono dochodzenia.
- W ognisku trzyosobowym jako nośnik podejrzane były kotlety oraz ok. 6 rodzajów wędlin z mięsa wieprzowego. Zarówno mięso, jak i wędliny zakupiono w trzech okolicznych sklepach. W tym ognisku także nie przeprowadzono pełnego dochodzenia epidemiologicznego. Brak informacji zarówno na temat pochodzenia świń, ich badania poubojowego, jak i na temat badania podejrzanych nośników już w trakcie zbierania wywiadów z chorymi. Według SSE narażone były jedynie 4 osoby z rodziny, ale podobnie jak w poprzednim ognisku, krąg osób zaopatrujących się w ww. sklepach był z pewnością dużo większy.
- W ognisku, w którym zarejestrowano 2 zachorowania po spożyciu golonki, łopatki oraz wędlin z mięsa wieprzowego, zakupionych w hali targowej i w trzech sklepach, również nie przeprowadzono dochodzenia w ognisku, nie pobrano do badań prób podejrzanych nośników i nie ustalono pochodzenia i stanu zdrowia podejrzanych świń. Wg SSE narażone były tylko trzy osoby z rodziny, ale ponieważ w miejscach zakupu nie przeprowadzono dochodzenia epidemiologicznego, krąg osób, które mogły być narażone, pozostał niezmany.

Z tego względu, że powyższe zachorowania w ogniskach oraz jedno zachorowanie sporadyczne, zarejestrowane w woj. podlaskim, wystąpiły w IV kwartale roku 2002 (po spoży-

ciu mięsa i wyrobów wieprzowych), nie można wykluczyć szerszych powiązań między tymi zachorowaniami, prowadzących np. do jednej krajowej hodowli lub partii importowanych świń lub mięsa.

Pozostałe dwuosobowe ognisko wystąpiło w woj. łódzkim po spożyciu kotletów z mięsa dzika, smażonych przez ok. 15 minut. Dzik ten pochodził z partii dwóch dzików, upolowanych w tej samej miejscowości, co źródło zarażenia w ognisku zarejestrowanym w woj. pomorskim. Kotlety spożywała pięciosobowa rodzina. W trakcie dochodzenia w ognisku, w wyniku badania mięsa z dzika metodą trichinoskopową, wykryto liczne larwy *T. spiralis*.

Poza wymienionym powyżej zachorowaniem z woj. podlaskiego, zarejestrowano ponadto następujące zachorowania sporadyczne:

- przypadek zarejestrowany w woj. kujawsko-pomorskim – zachorowanie po spożyciu surowego mięsa wieprzowego, przeznaczonego na klopsy. Mięso pochodziło od świni, która po uboju nie została poddana badaniu w kierunku obecności w mięsie larw włośni. W trakcie dochodzenia w pobranej próbie mięsa wieprzowego, badanej metodą wytrawiania, nie stwierdzono obecności larw;
- przypadek zarejestrowany w woj. podlaskim. Zachorowanie wystąpiło u osoby poczęstowanej przez koleżankę kielbasą z jelenia. Dochodzenia epidemiologicznego nie przeprowadzono;
- zachorowanie, również w woj. podlaskim, po spożyciu „połudwicy wędzonej zakupionej na rynku”. Brak informacji na temat gatunku zwierzęcia, z którego pochodziła połędwica. Dochodzenia epidemiologicznego nie przeprowadzono;
- zachorowanie zarejestrowane w woj. warmińsko-mazurskim. Nośnika i źródła zarażenia nie ustalono (tab. II).

Łącznie w 2002 roku zarejestrowano w Polsce 42 zachorowania na włośnicę (u 21 mężczyzn i u 21 kobiet). Na wsi wystąpiło o 14 zachorowań mniej, niż w miastach (odpowiednio 14 i 28). Hospitalizowano ogółem 30 osób (tab. III).

Lekki przebieg kliniczny zachorowań odnotowano u 10 osób. Przebieg średni wystąpił u 6 osób, średnio-ciężki u 5 i ciężki – również u 5 chorych. U 6 osób stwierdzono zarażenie bezobjawowe. W odniesieniu do pozostałych 10 osób brak informacji na temat przebiegu choroby. Spośród objawów klinicznych, u chorych najczęściej występowały bóle mięśni (u 25 osób), obrzęki twarzy – w tym powiek (u 20 osób), gorączka (u 17 osób) i biegunka (u 13 osób). U kilku osób występowały ponadto bóle głowy (9), osłabienie (8), bóle brzucha (7), stan podgorączkowy (6), zaczerwienienie spojówek (5) oraz bóle gałek ocznych, łzawienie i bóle stawów (każdy z objawów – u 3 osób) (tab. IV).

W 2002 roku w rozpoznaniu włośnicy u ludzi decydującą rolę odegrał wywiad lub dochodzenie epidemiologiczne oraz obraz kliniczny. Znacznemu pogorszeniu, w porównaniu z 2001 rokiem, uległa jakość merytoryczna i formalna informacji dotyczących wyników badania krwi chorych osób w kierunku wykrycia czynnika patogennego. W ankietach poszczególnych osób nie zamieszczano informacji zarówno na temat miejsc wykonania testów diagnostycznych, metod i kierunku badania, jak i metod odczytu oraz zasad interpretacji otrzymanych wyników badania. Nie dołączono również do żadnej z ankiet odpowiedzi tych wyników. W związku z tym uzyskano niepełne i słabo porównywalne informacje, których nie można było zestawić w tabeli.

Według dostępnych informacji, dodatnie (wg SSE) wyniki uzyskano w 22 przypadkach, wątpliwe – w 3, a ujemne – u 5 osób. W ankietach dwóch osób, u których wykonano badania diagnostyczne, nie wymieniono metody i wyniku tego badania. U dziesięciu osób nie

Tabela II. Włośnica u ludzi w Polsce w 2002 roku. Źródła i nośniki zarazenia
 Table II. Human trichinellosis in Poland in 2002. Sources and vehicles of infestation

Województwo	Kwartal wystąpienia zachor.	Liczba				Zwierzę – podejrzane źródło zarazenia	Badanie poubojowe – wynik, metoda	Rodzaj wyrobów – nośników zarazenia	Miejsce wprowadzenia mięsa i wyrobów do obrotu	Badanie tusz i wyrobów w trakcie dochodzenia epidemilogicznego
		ognisk zachorowań	pojed. zachorowań	osób						
				narazonych	chorych					
1	2	3	4	5	6	7	8	10	11	
Kujawsko-pomorskie	III	-	1	5	1	świnia	nie badano	podjejrane surowe mięso wieprzowe	nie ustalono	mięso wieprzowe (-) (metoda wytrawiania)
Łódzkie	I	1	-	5	2	dzik*	wynik (-)x	kotlety z mięsa z dzika, smażone przez ok. 15 min.	produkcja na potrzeby rodziny	mięso z dzika – liczne larwy <i>T. spiralis</i> (metoda tichinoskopowa)
Podlaskie	IV	-	1	nie ustalono	1	jeleń	brak informacji	podjejrana kielbasa z jelenia	poczęstowana przez koleżankę	dochodzenia nie przeprowadzono
	IV	-	1	nie ustalono	1	świnie**	brak informacji	podjejrane wędliny i wyroby wieprzowe	zakupione na rynku	dochodzenia nie przeprowadzono
	IV	1	-	3 osoby	2	świnie**	brak informacji	podjejr. golonka, łopatką i wędliny wieprzowe	zakupione w hali argowej i w 3 sklepach	dochodzenia nie przeprowadzono
	IV	1	-	4 osoby	3	świnie**	brak informacji	podjejrane kotlety i 6 rodzajów wędlin z mięsa wieprzowego	mięso i wędliny zakupione w 3 sklepach	dochodzenia nie przeprowadzono
	IV	-	1	1 osoba	1	świnia (?)	brak informacji	podjejr. „polewica wędzona” wieprz.(?)	zakupiona na rynku	dochodzenia nie przeprowadzono
	IV	1	-	17 osób	7	świnie**	brak informacji	podjejr. mielone mięso i wędliny wp.	zaop. sklepów – m.in. z dwóch hurtowni	dochodzenia nie przeprowadzono

cd. tabeli II.

1	2	3	4	5	6	7	8	8	8	10	11
Pomorskie	I	1	-	9	9	dzik*	wynik (-)x	surowe i smażone mielone mięso z dzika, szynka z dzika	produkcja domowa jednego z chorych	mięso, szynka pekl. z dzika – liczne larwy <i>T. spiralis</i> (met. wytr.)	
Warmińsko-mazurskie	III	-	1	nie ustalono	1	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie ustalono	nie badano	
Wielkopolskie	III	1	-	56	14	dzik	wynik (-)x	wędliny z dodatkiem m. wieprz. i gulasz – z mięsa z dzika	produkcja domowa; rozprawdzono w 3 miejscowościach	m. wp. (-); mięso z dzika i wędliny – liczne larwy włośni (met. wytr.)	
OGÓLEM		6	5	nie do ustalenia	42	świnie**, ok. 3 dzików, 1 jelen					

* dziki upolowane w okolicy tej samej miejscowości w woj. pomorskim; ** liczba świń nie do ustalenia
x brak informacji na temat miejsca, daty i metody badania tusz w kierunku larw włośni; brak odpisów wyników

Tabela III. Włośnica u ludzi w Polsce w 2002 roku. Podział zachorowań według płci i środowiska (miasto/wieś). Liczba hospitalizowanych osób
 Table III. Human trichinellosis in Poland in 2002. Number of the cases by gender and location (urban/rural). Number of hospitalized cases

Województwo ⁴⁹	Miasto		ogółem		Wieś		Mężczyźni	Kobiety	OGÓŁEM	Hospitalizacja
	mężcz.	kobiety	mężcz.	ogółem	kobiety					
					mężcz.	ogółem				
Kujawsko-pomorskie	-	1*	-	1*	-	-	-	1*	1*	1*
Łódzkie	1	1	-	2	-	-	1	1	2	-
Podlaskie **	3	6	4*	9	2	2	7*	8	15*	7
Pomorskie	2	2	2	4	3	3	4	5	9	9
Warmińsko-mazurskie	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-
Wielkopolskie **	6	5	2	11	1	1	8	6	14	13
OGÓŁEM	13	15*	8*	28*	6	6	21*	21*	42	30

** brak informacji na temat hospitalizacji 1 osoby

* w tym 1 dziecko w wieku do 14 lat (łącznie – dwoje dzieci)

Tabela IV. Włośnica u ludzi w Polsce w 2002 roku. Przebieg zachorowań i objawy – według województw
 Table IV. Human trichinellosis in Poland in 2002. Course of illness and symptoms – according to the voivodeship

Województwo	Liczba zarejestrowanych przypadków	Przebieg zachorowań					Objawy występujące u chorych														
		„bezobjawowy”	lekki	średni	średnio-ciężki	ciężki	brak informacji	bole mięśni	obrzęk twarzy (w tym powiek)	gorączka	bole głowy	biegunka	bole brzucha	osłabienie	stan podgorączkowy	zaczernienie spojówek	bole gałek ocznych	uczucie wypierania gałek ocznych	izawienie	bole stawów	inne x
Kujawsko-pomorskie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Łódzkie	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Podlaskie	15	2	2	3	-	-	-	8	11	9	10	3	2	-	4	1	3	-	-	1	5
Pomorskie	9	4	2	2	-	-	-	1	3	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1
Warmińsko-mazurskie	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wielkopolskie	14	-	4	-	5	5	-	-	8	9	7	2	6	5	1	-	-	-	2	2	4
OGÓŁEM	42	6	10	6	5	5	10	25	20	17	9	13	7	8	5	3	3	3	3	3	12

x w dwóch przypadkach: dreszcze, nudności, wymioty; w pojedynczych przypadkach: trudności w mówieniu, zaburzenia równowagi, zaburzenia widzenia, światłowstręt, pieczenie oczu, senność, nerwobóle, poty

wykonano serologicznych badań diagnostycznych. Badania hematologiczne (badanie morfologiczne rozmazu krwi) wykazały eozynofilię w 18 przypadkach na 23 osoby badane. Leukocytozę stwierdzono u trzech osób na 20 badanych.

W 2002 roku, ze względu na zaniechanie przeprowadzenia dochodzeń epidemiologicznych w woj. podlaskim, niemożliwe było ustalenie, ile świń było źródłem zarażenia ludzi włośnicą. Dziki, w liczbie co najmniej trzech sztuk, oraz jeden jeleń (podejrzenie), były pozostałymi źródłami zarażenia. W większości ankiet dotyczących włośnicy u ludzi brakowało informacji na temat wykonania i wyniku laboratoryjnego badania poubojowego podejrzanych sztuk zwierząt – potencjalnych źródeł zarażenia (w odniesieniu do 15 zachorowań) lub ujemne wyniki badania nie były dostatecznie udokumentowane (w odniesieniu do 25 przypadków). W pozostałych dwóch ankietach osobowych zamieszczono informacje: „nie badano” i „nie ustalono”.

Jak wynika z opublikowanych danych, w latach 1992-2002 wykryto w Polsce 102 ogniska włośnicy u ludzi, w których zachorowało łącznie 1 409 osób, oraz 105 zachorowań sporadycznych.

W 2002 roku, mimo stosunkowo małej liczby zarejestrowanych przypadków włośnicy u ludzi, w porównaniu z danymi z lat ubiegłych uległa znacznemu pogorszeniu zarówno skuteczność działania służb sanitarno-epidemiologicznych i weterynaryjnych w nadzorze nad tą jednostką chorobową i w zapobieganiu jej, jak i sposób dokumentowania wywiadów i dochodzeń epidemiologicznych, prowadzonych w poszczególnych województwach (głównie w woj. podlaskim). Niepokojące jest także wykonywanie drogich serologicznych badań diagnostycznych przez nie określone w nadesłanej dokumentacji laboratorium, posługujące się różnymi metodami badań, odczytu i interpretacji wyników. Skutkiem tego jest uzyskanie słabo porównywalnych informacji, nie nadających się do jednoznacznej interpretacji w skali kraju.

A Przybylska

HUMAN TRICHINELLOSIS IN POLAND IN 2002

SUMMARY

Total number of 42 cases of human trichinellosis were reported and registered in Poland in 2002. Comparable number of cases were occurred in podlaskie (15) and wielkopolskie (14) voivodeships, and relative lot (9 cases) in pomorskie voivodeship. Sources of infestation according to 25 cases were more than 3 boars, according to 15 cases – undetermined number of the pigs, according to 1 case – 1 stag (suspected), and according to 1 case source and vehicle of the infestation were not discovered. Thirty cases were hospitalized. No deaths from trichinellosis were reported in Poland in 2002.

Adres autorki:

Anna Przybylska
Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny
ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa